

Bert Kreuk

Art flipper

Achter de schermen van de kunstwereld:
de ervaringen van een topverzamelaar

Karakter Uitgevers B.V.

INHOUD

1. De vlag 11
2. Jeugd en vorming 18
3. De airline 40
4. De toeleverancier 54
5. Mijn reis in de kunstwereld 83
6. Transforming the known 119
7. De rechtszaak 152
8. Na de uitspraak 177
9. Overpeinzingen en reflectie 202

1. DE VLAG

'120.000 dollar, do you want to bid?' vraagt een dwingende doch licht nerveuze stem aan de andere kant van de telefoon. 'Ja,' zeg ik vastberaden. 'Iemand biedt al 140.000 dollar, zal ik 150.000 bieden?' Ik maak weer duidelijk door te willen gaan. 'Nu 160.000, 170.000 bieden?' Nog voor ik mijn zin af heb, hoor ik weer: '180.000 tegen u, 190.000 doen?'

'Ja, ga maar gewoon door met bieden,' zeg ik. Susan van het veilinghuis waarschuwt me nog dat vanaf twee ton het bod telkens 20.000 dollar meer wordt in plaats van 10.000 dollar. Ik mompel dat dit absoluut niet de eerste keer is dat ik in de hectiek van een veiling zit.

Het is zondag 12 juni 2016 en in Dallas wordt de Amerikaanse doorwind en kogels gehavende D-day-vlag geveild. Tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog wapperde de vlag op de boot die verantwoordelijk was voor de navigatie van de gehele landingsvloot voor Utah Beach in Normandië. De driekleur was bijna zeventig jaar in het bezit van de Amerikaanse luitenant Howard van der Beek, een in de Verenigde Staten geboren marinier met Nederlandse voorouders. Zijn familie had na zijn dood besloten de vlag te verkopen, en zo had hij zijn weg gevonden naar het Texaanse veilinghuis.

Rond het middaguur belt Susan, een Amerikaanse met een zuidelijke tongval, voor lotnummer 40193. Het wordt een grote veiling, online door 1.500 mensen gevolgd, de veilingzaal zelf is volledig afgeladen en dan is er nog een heel aanzienlijk aantal telefonische bidders. Ik ben in mijn huis in Zwitserland, tegenover me zit mijn oom, goede vriend en voormalig zakenpartner Theo. Vanwege ons jaarlijkse bezoek aan de belangrijke kunstbeurs in Basel is hij naar Zwitserland gekomen. Zo kan hij bovendien het bieden op de vlag van dichtbij volgen. De teller staat al binnen een halve minuut op 180.000 dollar.

De vlag wordt in de veilingzaal omhooggehouden door een van de veteranen die vochten op D-day, wat de veiling nog emotioneler maakt. Het ontroert me. Theo heeft me vanmorgen nog verteld over zijn familie. Hij heeft de oorlog niet bewust meegemaakt, maar hij heeft zijn hele leven gehoord over zijn oma en een oom die zijn omgekomen

tijdens de bombardementen op Rotterdam in de meidagen van 1940, hoe de mariniers heldhaftig standhielden aan de Maasbruggen en hoe 'onze jongens' zich niet konden verdedigen omdat de munitiekisten leeg waren. Als ras-Rotterdammer, geboren in de wijk Charlois, had hij altijd een zoals hij dat zelf noemde 'gezonde hekel' aan de Duitsers overgehouden. Hij noemde de bezetter ook standaard Duitsers en geen nazi's, dat is nooit meer uit zijn systeem gegaan. Politiek correct geneuzel vindt Theo dat: het waren Duitsers en zo moet je ze dan ook noemen. Hoewel hij de laatste zal zijn die de naoorlogse generatie Duitsers wat kwalijk zou nemen, leek hij bij een ontmoeting met een oudere Duitser of Japanner wel eens uit te rekenen of ze oud genoeg waren om te hebben gevochten. 'Bert, dat kan er een zijn,' zei hij dan. Ik wist waar het vandaan kwam, ze hadden tenslotte 'zijn' Rotterdam gebombardeerd.

'Op hoeveel zit je nu?' vraagt oom Theo. De teller staat bij de drie ton. Ondertussen maak ik Susan duidelijk dat ze de biedingen snel op elkaar moet laten volgen om mijn concurrenten te ontmoedigen, vastberaden over te komen en te laten zien dat het me menens is.

Soms is het beter de vaart uit een veiling te halen, als je bijvoorbeeld het gevoel hebt dat je tegen serieuze kopers biedt. Wanneer je in zo'n situatie biedingen te snel op elkaar laat volgen, jaag je anderen aan om hetzelfde te doen. Als je op zo'n moment rustig aan doet, zaait dat bij de ander twijfel over de waarde van het stuk en lijkt het of er een maximum is bereikt. Ik heb de afgelopen twintig jaar vaak geboden op kunst in veilingen, maar vrijwel altijd in de wetenschap dat er ooit wel weer eens iets anders van de betreffende kunstenaar zou worden aangeboden. Daardoor stond ik steeds vrij relaxed in de veiling, maar daar is nu geen sprake van. Deze unieke vlag met zo'n historische waarde en emotionele lading kan ik niet aan me voorbij laten gaan. De eerste D-day-vlag is uniek en zal hierna nooit meer worden aangeboden.

De emoties gieren door mijn lijf. Dat heb ik één keer eerder meege maakt: bij mijn allereerste veiling. Het ging om een schilderij van de Rotterdamse schilder Johan Hendrik van Mastenbroek. Een schilderij van het Witte Huis in Rotterdam, geschilderd vanaf de wijkhaven. Typisch Rotterdams en vrij impressionistisch geschilderd. Het Witte

Huis staat er nog steeds. In mijn jeugd liep ik er geregeld voorbij en later zag ik het dagelijks vanuit mijn kantoor in het wtc. Ik wilde het schilderij graag bezitten, maar wist toen nog niets van veilingen. Ik was onder de indruk van het fenomeen, dat een drempel vormde. Ik had me daaroverheen gezet en zat uiteindelijk bij Christie's in Londen voor de eerste keer in een veilingzaal met zweethandjes te bieden, heel voorzichtig. De stevige en vastberaden stem van de veilingmeester imponeerde me. Als het mijn beurt was om een bod te doen, keek hij strak in mijn richting en bleef hij me intens aankijken totdat ik weer een bod deed. Het was pure adrenaline: een combinatie van spanning en onzekerheid. Nu – bijna twintig jaar later – weet ik precies wat ik doe, maar voel ik opnieuw die adrenaline, ditmaal is het een combinatie van emoties en vastberadenheid.

Precies een jaar geleden stonden Theo en ik samen voor het eerst op de stranden van Utah en Omaha Beach in Normandië. Bij toeval bevonden we ons op de plek waar deze vlag een cruciale rol had gespeeld. Ik wist toen nog helemaal niet van het bestaan van deze vlag en had van het strand een kiezelsteen mee naar huis genomen. Op dat moment was het zomaar een steentje dat ik had opgeraapt van Utah Beach. Nu houd ik het tijdens het bieden op de vlag als een talisman in mijn handen. Terwijl ik ernaar kijk, denk ik aan mijn bijzondere band met Amerika. Ik heb er niet alleen gewoond, maar er ook mijn droom kunnen waarmaken. Het is het land waar deze vlag en velen die tijdens D-day het leven lieten vandaan kwamen. Zij kregen geen kans om hun droom waar te maken, maar gaven hun leven voor onze vrijheid, mijn vrijheid. Misschien was deze vlag wel het laatste wat ze voor hun dood hadden gezien, en dat ontroert me.

De oorlog heeft veel invloed gehad op Theo en zijn familie. Zijn opa, die zoals het volgens de familietraditie betaamde ook Theo heette, overleefde de bombardementen op Rotterdam en besloot mee te vechten en in de koopvaardij tussen de Verenigde Staten en Engeland te varen. Meerdere malen waren de boten waarop Theo's opa voer getorpedeerd. Bij een van die aanvallen – toen hij met de *Tuva* van Reykjavik naar Tampa onderweg was – schoot een Duitse U-boot 575 een torpe-

do in de romp. De toegesnelde Amerikaanse destroyer *uss Winslow* probeerde Theo's opa uit het water aan boord te hijsen, maar moest de reddingsactie staken om te proberen de U-575 te vernietigen. Een andere boot heeft hem toen uit de zee gehaald. De *Tuva* was inmiddels al gezonken. Theo's opa werd als drenkeling naar Tampa gebracht, wat zijn eerste verblijfplaats in de Verenigde Staten werd. Toevallig was dit ook de eerste Amerikaanse stad die ik had bezocht en waar ik twintig jaar lang vlak bij heb gewoond. Theo's opa liet zich echter niet door deze benarde ervaring tegenhouden; hij monsterde aan op andere schepen, overleefde ook het volgende oorlogsgeweld en bleef tot zijn dood in Engeland wonen. Maar een enkele keer kwam hij terug naar Nederland, zoals voor de bruiloft van Theo, waar ik samen met mijn tweelingbroer Cees bruidsjonker was. Het doorzettingsvermogen van zijn opa vond Theo geweldig: doorgaan en niet lullen was het devies. Dat deed zijn opa en zo was hijzelf ook. Een mentaliteit die hij in al die jaren dat we elkaar kennen ook op mij had overgebracht.

Ik zag dat ook terug in de heldhaftige daden van captain Howard van der Beek. Geboren op 8 juni 1917 als kleinzoon van een Nederlander die in 1890 naar de Verenigde Staten vertrok om boer te worden. Zijn opa kwam uit Emmikhoven, een plaatsje niet zo ver vanwaar mijn eigen familie vandaan komt. Hij vestigde zich in Colorado en kreeg op zijn beurt ook tegenslagen te verwerken, zoals tergende droogte. Uiteindelijk kreeg hij in Iowa meer geluk met het boeren. Na zijn studie meldde Howard zich in 1942 bij de marine in Fort Pierce in Florida, waar hij werd opgeleid als Scout en Raider, de voorlopers van de Navy Seals. In 1943 werd hij ingezet tijdens de landing op Sicilië en daarna werd hij skipper. De Landing Craft Control-boten waar hij op voer, waren 17 meter lang, zwaar bewapend en uitgerust met communicatie- en navigatieapparatuur, waaronder radar en sonar. Deze boten waren hypermodern voor die tijd en vanwege de specialistische uitrusting als geheim bestempeld. De mariniers op deze speciale boten moesten tijdens de invasie op 6 juni 1944, beter bekend als D-day, de armada naar de stranden van Normandië begeleiden. Van der Beek leidde een van de eerste boten tijdens die eerste aanvalsgolf naar Utah Beach. Doordat

twee andere LCC-boten door averij en een zeemijn waren uitgeschaald, bleef alleen zijn LCC 60 over en kwam het aan op deze laatste *control and navigation vessel*. Een bijna onmogelijke taak, nog moeilijker gemaakt door de sterke wind. Ondertussen voer een ander schip met tanks op een mijn. Daarover schreef Van der Beek in zijn memoires: 'Op een bepaald moment keek ik naar achteren en zag wat daar achter ons in de zee lag: de grootste armada die de wereld ooit had gezien, en waarschijnlijk ooit zou zien. Ik moet overmand zijn geweest, want ik moest me vasthouden aan de reling om het beeld van de omvang van de samengestelde vloot te verwerken.'

Van der Beek wist met zijn LCC 60 toch verloren tijd in te halen en zelfs de schepen nog dichterbij land te brengen dan aanvankelijk was voorzien. Dat kwam met name door de geringe Duitse weerstand en was een geluk bij een ongeluk omdat door de stroming de vloot ongeveer 500 meter zuidelijker aan land kwam dan de bedoeling was. Daar was de Duitse verdediging minder sterk ontwikkeld. Op een van de volgboten zat Theodore Roosevelt jr., de 56-jarige zoon van de oud-president en oorlogsheld. Hij wilde tegen de wil van zijn superieuren in tijdens de eerste aanvalsgolf voet aan land zetten. Dat vond hij goed voor het moreel. Voor de overtocht zou hij nog tegen Van der Beek hebben gezegd dat zijn lot in de handen van de jonge kapitein lag. Met zijn navigatieboot was zijn taak als loods immers cruciaal. En wat kreeg de presidentszoon gelijk. Toen hij aan land kwam sprak hij de bekende woorden: 'Vanaf hier beginnen we de oorlog.' (*We'll start the war from right here.*)

Meer dan duizend vliegtuigen en vijfduizend boten vervoerden op D-day bijna 160.000 man van Engeland naar de stranden van Normandië. Tegen het einde van augustus zouden meer dan twee miljoen man daar aan land zijn gegaan. De Verenigde Staten bevestigden op die dag een wereldmacht te zijn. Later zou Van der Beek de gehavende Amerikaanse vlag ook nog hijsen op zijn boot tijdens een operatie in Zuid-Frankrijk, als een talisman. Het werkte, Howard van der Beek kwam ongeschonden uit de oorlog. Daarna werd hij docent Engels, huwde en kreeg twee zonen. In 2009, op de 65e herdenkingsdag van de invasie, gaf hij op zijn 92e nog een interview aan een van de loka-

le kranten, waarbij hij voor de vlag werd gefotografeerd. Trots zat hij voor de Stars en Stripes met kogelgaten, die hij uit de verwoestende oorlog mee naar huis had genomen. Hij overleed vijf jaar later.

Bijna zeventig jaar lang was de vlag eigendom van Howard van der Beek. Een bijzondere vlag, niet alleen om wat die vertegenwoordigt, maar ook omdat hij slechts achtenveertig sterren telt. Hawaiï en Alaska waren in 1944 nog geen officiële staten van Amerika, dat werden ze pas in 1959. De vlag is meer dan een symbool van de bevrijding. Hij staat ook voor de vrijheid, moed en een belofte dat tirannie niet wordt beloond maar gestraft. Een versleten Amerikaanse vlag met zoveel symboliek.

Ik was veertien toen ik voor het eerst met Theo naar de Verenigde Staten ging, waar ik werd overdonderd door de cultuur en de ondernemingsdrift. Ik droomde er toen al van er ooit te wonen en er wellicht een bedrijf te beginnen. Nu, zevenendertig jaar later, kan ik daarop terugkijken. De Verenigde Staten zijn goed voor mij geweest. Ik heb er als buitenlander mijn Amerikaanse droom kunnen waarmaken. Met dat succes kan ik nu op een van de belangrijkste Amerikaanse vlaggen bieden. Ook kan ik terugkijken op een succesvol, maar ook zeker een zeer bewogen leven. Met zorg en steeds meer kennis heb ik een mooie kunstcollectie kunnen opbouwen, maar het bereiken daarvan was een waar avontuur met verbazingwekkende gebeurtenissen. Ik belandde erdoor op de voorpagina van *The New York Times* en in internationale documentaires. In alles wat ik deed was ik gedreven en enthousiast en zo verzamelde ik ook. Aangestoken door de energie en passie van Theo. Als oom had hij een groot aandeel in mijn opvoeding en ontwikkeling. Vanaf het moment dat we samen naar de Verenigde Staten waren geweest, wilde ik meer weten en leren. Theo en ik hebben daarna ook nooit ruzie gehad. Nog steeds als we ergens naartoe rijden, hoelang dat ook duurt, beginnen we een gesprek als we instappen en praten we nog steeds als we uitstappen.

'I think it is yours, Bert,' klinkt het plots aan de andere kant van de telefoon. Susan, die aanvankelijk zenuwachtig leek, heeft nu iets triom-

1. DE VLAG

fantelijks en klinkt opgetogen. Een luide klap volgt. De veilingmeester heeft lot 40193 afgeslagen, waarmee ik de nieuwe eigenaar word van de bijzondere vlag. Vanaf nu is het mijn taak dat de vlag met respect behandeld wordt, dat zijn verhaal voortleeft, net als de boodschap van vrijheid waar zo hard voor is gevochten. Vrijheid van meningsuiting, van onderwijs, van pers, het is allemaal in onze grondwet vastgelegd, maar op zoveel plekken niet vanzelfsprekend.

Theo kijkt me zenuwachtig aan. 'Heb je hem gekocht?' wil hij weten. Ik knik. We zijn er allebei stil van, overdonderd door een bijna surrealistische ervaring. Theo staat op en loopt naar kantoor. Ik kijk uit het raam naar de besneeuwde Zwitserse bergtoppen. De lucht is helder en er staat geen zuchtje wind. Langzaam dringt het tot me door hoe groot de verantwoordelijkheid is die ik op me heb genomen. Als ik naar kantoor loop, tref ik Theo huilend aan. Het is de eerste keer dat ik hem zie huilen, en het steekt me aan. Zijn emoties, mijn jeugd, zijn jeugd en onze lange reis met het vele vallen en opstaan... ineens lijkt alles in de vlag samen te komen.

2. JEUGD EN VORMING

Vanaf de kant van de burenschop ik een bal tegen de muur van mijn ouderlijk huis in Capelle aan den IJssel. Het is een zondagmiddag in 1978, ik ben dertien jaar oud en voel me niet gelukkig en zoekende. Terwijl ik tegen de bal trap, denk ik na over mijn leven, mijn ouders, mijn twee broers en zussen. Met mijn tweelingbroer Cees had ik een goede band, maar die is inmiddels niet meer zo intensief. Sinds hij de eerste klas van de lagere school over heeft moeten doen, is ons contact aanzienlijk verminderd. Misschien waren we ook te close. Toen Cees te horen had gekregen dat hij een klas over moest doen, zag ik dat hij het er moeilijk mee had. Ik probeerde hem instinctief te troosten door het te relativiseren. Omdat ik de oudste ben – ook al is het maar met een halfuur – had ik voortdurend het gevoel dat ik hem moest beschermen. En vanzelfsprekend deed ik dat dan ook. Zoals die middag toen ik vanuit het klaslokaal zag hoe hij door een stel jongens werd afgetuigd op het schoolplein. Ik rende naar buiten en begon als een bezetene op die groep in te slaan. Dat het oudere jongens waren, kon me niet schelen. Al snel gingen ze ervandoor. De straf van het schoolhoofd nam ik voor lief, want ik wist zeker dat ze mijn broer nooit meer lastig zouden vallen, en mij ook niet. Dat vond ik het belangrijkste.

Ik schop de bal steeds harder tegen de muur en zie Wim, mijn twee jaar oudere broer, thuiskomen. Met hem heb ik een haat-liefdeverhouding. Mijn oma van moederskant loopt met hem weg en hij is vaak bij het doe-het-zelfbedrijf van mijn opa, die opleeft door de interesse van zijn kleinzoon in zijn bedrijf. Hij is al aardig op leeftijd en is de zaak gestart om ook na zijn pensioen iets omhanden te hebben. Wim voelt zich er als een vis in het water. Soms slaat hij daarin door en zet hij Cees en mij weg als secondanten. Mijn tweelingbroer lijkt daar geen problemen mee te hebben, maar ik erger me er groen en geel aan en zet Wim dan op zijn plek. Dat levert de nodige ruzies op, waarbij we elkaar soms in de haren vliegen. Mijn vader, die technisch tekenaar voor een scheepswerf is, geeft mij daar dan meestal de schuld van. Elke ochtend vertrekt hij vroeg van huis en 's avonds komt hij vrijwel altijd tussen vier en

halfvijf weer thuis. Bij zijn binnenkomst ontstaat er direct een negatieve en ongemakkelijke sfeer. Zonder veel te zeggen pakt hij de krant en gaat zitten. Vaak volgen dan kleinerende opmerkingen en commando's richting mijn moeder. Hij heeft losse handen en gebruikt zijn migraine als excuus. Vooral mijn moeder moet het ontgelden. Ze loopt geregeld met een blauw oog rond, waarvoor ze dan tegenover de buitenwereld een reden moet bedenken. Ik heb daardoor een opgekropte woede, die bij elk onrecht, en elke mishandeling van mijn moeder in het bijzonder, groter wordt. Over die buien en agressie van mijn vader wordt vreemd genoeg niet gepraat. Iedereen gaat zijn eigen gang en zoekt zijn eigen wereldje op. Regelmatig zie ik vanuit de tuin, door de antivliegenstroken in de deuropening heen, mijn moeder huilend aan de keukentafel zitten. Dan bekruipt me een machteloos gevoel. Die verdomde gele vliegenstroken. Ook al zijn ze bedoeld om de vliegen uit het nabijgelegen weiland buiten te houden, voor mij beginnen ze symbool te staan voor het afweren van geluk. En nog altijd kan ik die kringen niet aanzien. Ook ik krijg er geregeld van langs, soms zelfs tot bloedens toe. Op den duur deert het mij niet meer en maak ik me alleen nog druk om het leed dat mijn vader bij mijn moeder veroorzaakt. Op een vreemde manier zorgt het voor een speciale band met haar. Elke donderdag ga ik met mijn moeder mee naar de markt, waar ze me op een zakje patat trakteert, een van de weinige constanten in een heel turbulente periode. Met elke volgende ruzie tussen mijn ouders krijg ik een grotere hekel aan mijn vader. Op een gegeven moment voel ik zelfs alleen nog maar haat. Mijn moeder ziet dat en probeert mijn vaders wangedrag te verklaren, wat de situatie nog lastiger maakt. Waarschijnlijk is ze bang voor de consequenties die een echtscheiding voor het gezin met zich mee zal brengen en ondergaat ze haar lot. Ze doet haar best om haar rol als moeder er niet onder te laten lijden en probeert haar kinderen altijd evenveel aandacht te geven. Andersom krijgt ze ook veel steun van mijn jongere zussen, Jolanda en Marriët.

Ik schop de bal per ongeluk tegen het kleine toiletraampje en hoor gevloek. Het lijkt me beter om te stoppen met voetballen, voordat mijn vader me woedend vanuit het toilet achternakomt. Plots hoor ik een auto abrupt remmen. De deur zwaait open en muziek van Julio Iglesi-

as galmt over de landweg waaraan ons huis staat. Het is oom Theo, het dertigjarige flamboyante buitenbeentje van de familie, die getrouwd is met de enige zus van mijn moeder. Theo is in alles het tegenovergestelde van mijn vader: hij staat positief in het leven, is altijd vrolijk en zit vol verhalen. Zijn ouders hadden het niet breed, maar hij had zich eigenhandig weten op te werken van vliegtuigmonteur op luchthaven Rotterdam, toen nog Zestienhoven geheten, tot verkoper van vliegtuigen. Een straatvechtertje en in zijn jeugd al leider van het kattenkwaad: van peren uit boomgaarden stelen tot het via staalkabels op boten klimmen. Aan dat laatste had hij overigens nog een behoorlijk litteken op zijn hand overgehouden. Theo was van ongeveer elke school geschopt. Toen hij dezelfde leeftijd had als ik nu, zat ook hij niet lekker in zijn vel en trapte ook hij met een bal zijn frustratie van zich af tegen een garagedeur in de Tapuitstraat in Rotterdam-Zuid. Hij wist als tiener ook niet wat hij wilde, behalve dat hij Charlois zou moeten verlaten om 'het' te gaan maken. Hij was ambitieus, maar zijn vooruitzichten waren niet bijzonder. Het begon hem op te vallen dat zijn vriendjes het beter hadden dan hij. Terwijl hij tegen de bal aan schopte, nam hij zich voor dat hij elke kans met beide handen zou aangrijpen. Werken en geld verdienen zou hem helpen zijn leven richting te geven. Hij was al vroeg geïnteresseerd in techniek en sleutelde aan brommers van leeftijdgenoten, waarmee hij zijn eerste centen verdiende. Zelf had hij geen geld voor een brommer, maar hij pakte alle klussen aan en werkte hard om zichzelf en zijn situatie te verbeteren. Jaren later zou Theo aan het einde van een werkdag vol trots ook mijn brommer repareren.

De grote verandering in zijn leven kwam in zijn diensttijd. Hij was gelegerd op de vliegbasis Gilze-Rijen, waar hij verantwoordelijk was voor het onderhoud van de trainingstoestellen van de luchtmacht. Hij had een aantal dienstplichtige militairen onder zich en in die hoedanigheid lag hij regelmatig overhoop met zijn meerderen. Om zich te verdedigen leerde hij het *Handboek voor de soldaat* uit zijn hoofd. Zo begon hij door te krijgen dat je je in het leven alleen staande kunt houden als je de regels die anderen je willen opleggen van a tot z begrijpt. Door te verwijzen naar en gebruik te maken van die regels kan elk probleem worden opgelost. Zo gaf hij ooit toestemming benzine van

de vliegtuigen af te tappen en liet hij zijn mededienstplichtigen die als brandstof voor hun auto gebruiken. Een veiligheidsmaatregel stelde Theo als verantwoordelijke verplicht alle benzine uit de vliegtuigen te halen voordat ze in onderhoud mochten. In de regels stond niets over hoe dat moest gebeuren en Theo vond het veiliger dat de benzine werd opgebruikt in de auto's van zijn maten, die daardoor op kosten van de overheid konden rijden. Het was jeugdige onbezonnenheid en hij kwam er na een strafrechtelijk militair proces mee weg. Hierna zouden nog veel van dit soort zaken volgen. Het gaf hem de motivatie maar ook het vertrouwen dat hij het in deze wereld zou kunnen maken met een combinatie van slimheid en hard werken. Na zijn diensttijd ging hij kort naar de Anthony Fokkerschool, waar hij aan het denken werd gezet door een briefje op de muur dat de leerling met de beste examen-cijfers een baan kon krijgen bij een onderhoudsbedrijf. Theo besloot daar te solliciteren. Hij werd meteen aangenomen, en zo was hij zonder diploma toch iedereen voor. Hij begon als vliegtuigmonteur, waarbij hij in het begin met de smerigste klussen werd opgezeteld, zoals het pitstralen van vuile motoren. Dat hield in dat met zacht gemalen kersenpitten de kool van de cilinders werd gestraald. Een ranziger taak kon je als monteur niet krijgen, maar Theo deed het met plezier: hij had, in tegenstelling tot zijn klasgenoten die wel de Anthony Fokkerschool hadden afgemaakt, een baan. En dat had hij helemaal aan zichzelf te danken. Hoewel aan gewiektheid altijd een zweem van oneerlijkheid hangt, is het een essentiële eigenschap wanneer je een enorme ambitie bezit om 'het te gaan maken'. Het gaf Theo meer en meer het gevoel van zelfstandigheid en het idee dat hij zelf sturing kon geven aan zijn leven. Hij was gewiekst, maar altijd eerlijk en rechtdoorzee, en dat verlangde hij ook van anderen. Toen een verzekeringsmaatschappij na een ongeluk zijn verzekering niet uitkeerde en de tussenpersoon onbereikbaar was, reed hij meteen naar diens kantoor voor tekst en uitleg. Kort daarna werd er volledig uitbetaald. Dit voorbeeld hield hij mij later graag als les voor: vertrouw nooit alleen op een ander.

Ik zie veel overeenkomsten tussen mijn opa en Theo. Allebei zijn ze van de oude stempel: ze betaalden beiden direct de rekeningen, hielden niet van schulden en al helemaal niet van banken. Die moet je uit

eigen lijfsbehoud in principe eerst wantrouwen. Mijn opa kwam be-rooid uit de Tweede Wereldoorlog, maar had zich daarna als metselaar opgewerkt tot aannemer. Hij vertelde altijd dat een dubbeltje het nooit van een kwartje kon winnen en leek niet te beseffen dat hij inmiddels zelf een kwartje was. Deze relativerende bescheidenheid sierde hem. Het succes leek hem te zijn 'overkomen'. Mijn opa was een prettige en gezellige man, die net als Theo bij iedereen in de familie goed lag. Hij was apetrots op zijn (klein)kinderen en stelde ons altijd voor als 'de volgende generatie'. Als hobby teelde hij groenten in een glazen kas, waar ik hem regelmatig op een stoeltje zag zitten. Helemaal alleen. Ik vroeg me altijd af of het een vlucht was of juist een genoegen. Mijn opa had een vast patroon en stond elke ochtend om vijf uur op. Dat was hij gewend van toen hij nog aannemer was en hij alles voorbereid wilde hebben als zijn personeel om zeven uur binnenkwam. Hij had vanuit zijn beroep voor zijn twee dochters (mijn moeder en haar zus) huizen gebouwd, om hun zekerheid te geven. Theo zou jaren later diezelfde zekerheid ook aan zijn kinderen bieden. Mijn opa had moeite met mijn vader en vooral met hoe hij zijn dochter behandelde. Ik herkende in hem die machteloze weerzin tegenover mijn vader. Ik denk dat hij mijn moeder had gesteund als ze haar koffers had willen pakken, maar hij wilde haar vooral niet in gevaar brengen door zich in de situatie te mengen. Mijn vader leek niet onder de indruk van het huis dat mijn opa voor ons gezin had gebouwd en noemde het bedrijf van mijn opa altijd neerbuigend 'het tentje'.

Op mijn vader na is iedereen gek op Theo. Hij neemt geregeld familie mee naar de luchthaven waar hij werkt. Mijn broers Wim en Cees zijn al een keer met hem mee geweest, maar ik heb nog nooit een luchthaven gezien. De verhalen die mijn broers over Theo vertellen zijn geweldig en ik verheug me op mijn beurt om mee te gaan. Traditiegetrouw begeeft de familie zich op zaterdagmiddag naar het doe-het-zelfbedrijf van mijn opa en oma voor de koffie. Daar zie ik Theo vaak. Hij tekent de mooiste zeilschepen en is nooit te beroerd om nog een tekening te maken als je dat vraagt. Je hoort altijd precies wanneer hij met zijn auto aankomt. Het grind spat dan aan alle kanten de werf af. Hij geeft altijd een extra dot gas, het liefst vlak na de wekelijkse harkbeurt. Ik

moet daar altijd erg om lachen, geweldig vind ik dat soort rebellie. Hij weet dat mensen over hem roddelen, maar dat interesseert hem niet. Theo is gewend zijn eigen gang te gaan en laat zich niet zo snel van de wijs brengen. Iets wat hem later nog heel goed van pas komt. Onder de wekelijkse kop koffie bij zijn schoonouders komt hij dankzij zijn vrouw niet uit. Vaak staat hij binnen een paar seconden weer buiten om al moppen tappend zijn auto te wassen, waar ik hem vaak bij mag helpen.

En nu komt hij op deze zondag bij mijn ouders thuis. Terwijl de muziek al van veraf in de straat te horen is, laat ik mijn bal vallen en ren ik op hem af. Mijn broer Wim is ook nog buiten en loopt nieuwsgierig met me mee. Allebei staan we bij Theo's auto. Als hij uitstapt heeft hij een grote glimlach op zijn gezicht. Theo had zich inmiddels opgewerkt van monteur tot directeur van het bedrijf dat het vliegtuigmerk Piper in Nederland, België en Frankrijk vertegenwoordigt. Hij was van plan om in de herfstvakantie van 1978 in Amerika zelf een vliegtuig op te halen bij de Piper Aircraft-fabriek in Florida. Het vliegtuigje moet vervolgens via Canada, Groenland, IJsland en Engeland naar Nederland worden gevlogen. Tegen de familie heeft hij al gezegd dat hij graag wil dat een van zijn neefjes met hem meegaat. Als dertienjarige heb ik op dat moment buiten enkele vakanties in Frankrijk en Luxemburg nog niets van de wereld gezien. Het vliegtuigavontuur met Theo wil ik dan ook absoluut niet missen.

'Wie van jullie wil mee naar Amerika?' Wim en ik kijken elkaar aan. Mijn broer slaat het voorstel meteen af, want degene die meegaat moet 350 gulden betalen voor het ticket. Hij is aan het sparen voor een brommer en kan dat geld niet missen. Zijn beslissing verbaast me. Ik kan me niet voorstellen dat iemand niet naar Amerika zou willen, zelf wil ik alles weten van die totaal andere wereld. Ik bedenk me geen moment en zeg snel: 'Ik wil mee.' Het voelt gek genoeg als een overwinning: buiten het avontuur wil ik ook weg van de thuissituatie. 'Mooi,' zegt Theo, 'dat is dan geregeld. Vraag het aan je ouders en dan ga jij mee naar Amerika.' Hij stapt weer in de auto en scheurt weg. De vertrouwde Spaanse klanken van Julio Iglesias galmen achter hem aan. Mijn leven zou daarna nooit meer hetzelfde zijn.